

In memoriam

Проф. д-р Платон Чумаченко (27.05.1935–28.08.2019) – реминисценции за един голям учен и забележителен човек

На 28 август 2019 г. късно следобед, внезапно (в съня си), почина нашият приятел и колега Платон Василев Чумаченко – професор, доктор на геологическите науки, почетен член на Българското геологическо дружество, личност, проникнала в дълбините на геологията, стратиграфията, палеоекологията – области, в които той постигна успехи със световно измерение. Освен като учен от световен ранг, Платон Чумаченко беше символ на доброта, всеотдайност към колеги и приятели, с отзивчивост, надминаваща нашите обикновени представи.

Познаваме Платон Чумаченко повече от 60 години и винаги сме се удивлявали на неговото достолепие, почтеност и доброта, трудолюбие и стремеж към търсене на новото в науката. Това са все неща, които идват не само и не толкова от образованието, но и чрез ДНК, дадено от неговите предшественици. А те идват от широките простори на Екатеринославска губерния в Русия, разсейвайки своето родословие на юг след болшевишката революция.

Платон Чумаченко е роден на 27.05.1935 г. в с. Бяла, Сливенско, сред дилпите на Източна Стара планина. По това време неговият баща д-р Василий Чумаченко е участъков лекар в този край. След завръщането си в София той разгръща практиката си, развивайки първия санаториум за туберкулозно болни в София, но ранната му смърт (14.01.1940) спира неговите пориви.

Делото на д-р В. Чумаченко се продължава със забележително усърдие от неговата съпруга Наталия Ченгер, майка на Платон и на по-малкия му брат Петър. Тази удивителна жена осъществява завета на съпруга си и превежда успешно делото му през трудните години, осигурява развитието и началното образование на децата си, въпреки последвалите конфискации на санаториума и на къщата им след преврата през 1944 г. Само като си помислим какви усилия е трябвало да се полагат, за да се изхранват двете малки деца и болните в санаториума във военно време и купонна система, можем да си представим подвига на Наталия Ченгер-Чумаченко. Почива в мир на 15.10.1981 г.

Превратът на 9.09.1944 г. носи исторически последиствия за страната и тормоз и тежоби за сем. Чумаченко. Тези трудности се отразяват на характера на Платон по удивителен начин – той остава мек в обръщението си към околните, но твърд и последователен в преследването на своите цели. Тук е уместно да се отбележи, че оживяването и преживяването на сем. Чумаченко след 1945 г. е било възможно благодарение и на невероятната съпричастност и солидарна помощ на близки приятели и сънародници от белогвардейската общност в София. В едно свое интервю Платон отбелязва: „Всички наши приятели бяха белоемигранти. Нищо не сплотява така, както общата беда. А емиграцията на нашите родители е била именно такава обща беда.“

След деветосептемврийския преврат властта изискваше в края на автобиографията си всеки да пише дали семейството му е засегнато от „мероприятията на народната власт“. Проф. Платон Чумаченко с болка си спомня, че освен тежките материални и битови последиствия от национализацията, над тях е висял като дамоклев меч епитетът „белогвардейска измет“. Докъм 1950–1951 г. животът е бил (жестокото) училище на Платон: според силите си той помага на майка си, пасе кравите на съседа бай Семен край близката рекичка Домузdere, приток на р. Владайска, копае в градината около къщата, събира плодовете в двора и върши всяка посилна за детето работа, която майка му възлага или го молят съседите. Още като ученик в гимназията Платон работи като фигурант към група на Водпроект в селата Огняново и Негушево, Софийско (1951), общ работник в Инжстрой, София (1952), общ работник по строежа на Картографската фабрика, Павлово (август–септември, 1953) и т. н. Всяко свободно време той използва за да подпомага майка си.

Независимо от препятствията, през 1954 г. Платон Чумаченко е приет за студент в специалност „Геология“. Приятният мек характер на Платон и благородството, което той излъчва, винаги са привличали приятели, а сред тях се открояват ярко княз Никита Лобанов-Ростовский, Светослав Петрусенко и много, много други. Специално Никита Лобанов-Ростовский играе голяма роля в живота на Платон Чумаченко като съученик и приятел – дългогодишно приятелство от тежките детски години до днес. Той

е близък приятел и с именития ни поет Любомир Левчев от ученическите си години. Както се казва: „Тези, които си приличат, се привличат.“ Любопитно е, че приемането на Платон в университета е минало без препятствия, защото, по съвет на своя приятел Свет Докучаев, след гимназията той работи като колектор в подземните изработки на рудник Петровица (1-во рудоуправление Бориева на „Горубсо“, Мадан). Така работата му сред „най-добрите представители на работническата класа – миньорите“, дава на Платон легитимност и „изглажда“ негативите на неговия белогвардейски произход. Това може да се определи като преминаването на Рубикон.

Студентските години на Платон Чумаченко (1954–1959) са време на усърдно навлизане в тайните на геоложкото познание, което по-късно му дава солидна основа за неговата изява като първокласен специалист. Той задълбочава знанията си и след дипломирането си през 1959 г. започва работа като геолог в областта на геоложкото картиране.

Основната изследователска дейност на Платон Чумаченко преминава в Геологическия институт при БАН – от 1961 г. до пенсионирането му през 2003 г. Тук той израсна и се утвърди като най-авторитетния ни специалист по Юрската система и нейното фосилно съдържание (брахиоподи, ихнофосили, палеоекология и т.н.), за когото може да се каже – учен със световни измерения.

Междувременно Платон Чумаченко има участие в български геоложки експедиции в Алжир и Монголия.

В периода 1973–1991 г. проф. Чумаченко беше титуляр на курса по палеоекология в Софийския университет. Той даде път в науката на много талантиливи млади колеги.

Автор е на над 200 публикации, основната част от които са научни статии, публикувани в авторитетни списания у нас и в чужбина, а също научно-популярни статии, записки за геоложки паметници, както и 7 книги.

В годините на активната си дейност проф. П. Чумаченко е заемал редица длъжности: дългогодишен завеждащ библиотеката на Българското геологическо дружество, секретар (1995–1998) и председател на НК за МГКП на ЮНЕСКО (1998–2003), председател на експертна комисия по Науките за земята към НФНИ-МОН (1990–1993), член (1997–2000) и председател (2000–2003; 2006–2010) на Научната комисия по геолого-географски науки при ВАК, член на СНС по геологически науки при ВАК; член на НС

на ГИ-БАН, член на различни международни научни комисии и участник в много международни геоложки форуми. Носител е на орден „Кирил и Методий“.

В края на своя творчески път проф. Чумаченко се беше посветил на историята на нашата геология. Той беше сред малцината колеги, които осъзнаваха, че преди нас е имало и други, които са прокарвали пътеки към бъдещето. С тази си дейност той изразяваше дълбокото си уважение към нашите предци-геолози (и не само геолози), които в трудни условия са разкривали тайните на геологията на българските земи в най-широк смисъл.

В последните години Платон Чумаченко се занимаваше главно с изследване на съдбата и жизнената дейност на руски геолози-белоемигранти. Поради своя произход той имаше особен пиетет към руския дух и руската култура. В едно интервю Платон казва: „Освен моя руски произход, върху мен се отрази и общуването с приятели от семейства на руски емигранти.“

В течение на няколко години на упорита работа по търсене на данни за отделни руски геолози-белоемигранти, Платон Чумаченко събра уникален материал, който обработи и редактира заедно с Олга Дитл от Германия. В резултат на тази забележителна дейност е публикуван един солиден том с обем 478 с., включващ данни за над 400 учени и специалисти от широката сфера на науките за Земята, прокудени от Русия в различни периоди на XIX и XX век. Енциклопедичният сборник „Геолози руския зарубеж: судьба и вклад в мировую науку“ (2014) представлява капитален принос в историята на науката. Книгата получи много ласкави отзиви у нас и от учени от различни страни. Даже сутринта в деня на своята кончина проф. Платон Чумаченко споделяше, че продължава да подрежда материалите по историята на българската геология, а също и своето търсене на сведения за съдбата на руски белоемигранти в различни други страни. През миналата година той публикува, заедно с княз М. Вяземский, данни за геолози от руски произход в САЩ. В ход бяха неговите проекти за руски геолози във Великобритания, съвместно с Д. Бранаган, М. Вяземский и др.

Отиде си нашият колега и приятел, големият български учен, невероятно добрият човек, който с поведението си ни внушаваше, че е възможно „добротата да спаси света!“

Поклон пред паметта му!

Тодор Николов